

SCOPURILE DEZVOLTĂRII COMPETENȚELOR LITERARE LA STUDENȚI

Radu BURDUJAN

Universitatea de Stat din Tiraspol

The basic objective to develop the literary competences is to make the readers able to comprehend the literary works in general cultural context and their self-education through the literary works. The aim of development of literary competences intercrosses both the reading activity of the student and the esthetical function of literature. The minimal content that an institution of higher education has to offer to the students must assure efficient development of literary competences. The literary education supposes the creation of optimal conditions for creative growth and a spiritual self-determination, and individual self-actualization.

Conceptul de *competență literară* ca una dintre finalitățile procesului educațional (*Finalitățile pedagogice* reprezintă orientările asumate la nivel de politică a educației în vederea realizării activității de formare–dezvoltare a personalității umane conform anumitor valori angajate în proiectarea sistemului și a procesului de învățământ) [1] constituie noțiunea-cheie în tema abordată. Prin educația literară se înțelege însușirea literaturii ca a „artei cuvântului”. Opera literară se studiază ca un rezultat al activității creative, ca un fenomen cultural-lingvistic, ca o transfigurare estetică a realității.

Or, *dezvoltarea competențelor literare* are ca scop formarea cititorului, capabil să perceapă operele literare în contextul general-cultural și pregătirea lui către interacțiunea autonomă cu opere de artă literară [2].

Scopurile dezvoltării competențelor literare tangențiază atât cu activitatea lecturată a studentului, cât și cu funcția estetică a literaturii: formarea reprezentărilor despre literatură ca despre un fenomen cultural, care ocupă un loc specific în viața națională și personală a studentului, conștientizarea literaturii ca a unei forme deosebite de însușirile tradițiilor culturale; formarea sistemului de concepte umanitare, rezultate în componentul etico-estetic al artei; formarea gustului estetic ca a unui vector pentru activitatea lecturată independentă; formarea culturii emoționale personale și a atitudinii civice față de lume și artă; formarea și dezvoltarea capacităților de a poseda liber și corect limba orală și scrisă, conceptele de bază estetice și teoretico-literare ca a unei condiții de percepție integră, analiză și evaluare a operelor literare.

Mijloacele care facilitează o bună dezvoltare a competențelor literare sunt formarea aparatului conceptual, a sferelor emoționale, intelectuale și atitudinale ale cititorului. Sistemul conceptual teoretico-literar rămâne a fi un component integrant al bagajului intelectual al cititorului.

Datorită acumulării datelor necesare activității mintale a studenților, legate de percepția figurilor literare, se face posibilă învățarea evoluției sistemului integru de cunoștințe literare. Cunoștințele literare se prezintă sub forma unei sinteze a părților separate din știința literară și se compun din componentele istorico-literare, teoretico-literare, lingvistice și psihologice. Literatura este una dintre metodele de comprehensiune, de conștientizare a valorilor general umane, a experienței spirituale a umanității.

Scopul studierii literaturii constă în incluziunea în literatură prin recunoașterea, înțelegerea, acceptarea și construirea ierarhiei personale a valorilor, propriei imagini a lumii, autoconstruirii, contemplației. Construirea imaginii subiective a lumii prin comprehensiunea experienței scriitorului nu este o deformare a concepției artistice, ci este propria cale spre el, dialogul cu scriitorul, căutarea răspunsurilor la întrebări.

În această ordine de idei, examinând educația ca o dezvoltare a unui sistem de competențe, cunoștințe și atitudini, fiecare element se însușește în concordanță cu celelalte elemente în interiorul întregului. La începutul semestrului studentul cunoaște planul de activitate, percepe logica obiectului predat, integritatea sa, iar ulterior devine participant în procesul educațional, construind modelul propriu al obiectului.

Educația literară devine din ce în ce mai pronunțat filologică. Iar vectorul de predare a obiectului *Literatura* se direcționează spre problema comprehensiunii. Or, obiectivul global al literaturii, precum educația personalității prin literatură, se atinge prin dezvoltarea culturii lecturale a studentului. Ceea ce presupune ca aceste capacități trebuie să se dezvolte nu doar prin citirea operelor literare propuse de curricula, dar și prin consultarea oricărei altei literaturi artistice.

Studentul trebuie să observe originalitatea operei literare; să conștientizeze opera în contextul literar, istorico-cultural și istorico-social. Literatura se învață nu pentru a fi susținută la sfârșitul cursului, dar pentru

a intra în viața sufletească a fiecărei persoane în calitate de comunicare zilnică cu frumosul. Renunțând la predarea politizată și ideologizată a disciplinelor umanitare și transferându-le pe pozițiile culturologice, este necesar a însuși literatura ca un obiect al ciclului estetic, nerenunțând la considerarea problemelor morale. Prioritatea trebuie să se plaseze în analiza artistică, iar cea estetică – în rezolvarea problemelor practice.

Cunoașterea literaturii asigură competența omului în mediul cultural, deoarece literatura, având capacități educaționale estetice în sine, învață cititorul să considere cultura în calitatea unui text integrat și interconexiunea legăturilor diverse. Literatura determină cititorul să autointerpreteze textul literar direcționat spre realitatea extratextuală și, deci, formarea capacităților interpretative stabilește competența omului de a deveni o persoană creativă în procesul cultural, ce se realizează în limitele tradiției culturale care este propusă în textele studiate.

Mecanismul umanizării copilului are loc prin modul în care se efectuează transmiterea produselor culturii și reproducerea culturală prin repetarea aceluiași valori. Influența culturală a mediului [3] determină comportamentul uman ce servește ulterior ca un comportament uman propriu [4].

Dezvoltarea competențelor literare se realizează prin atingerea următoarelor scopuri:

- ✓ însușirea sistemului cognitiv literar în semnificația sa axiologică, estetică, morală, spirituală, prin temele și problemele abordate; studierea operelor literare de bază și a vieții și activității scriitorilor, a criticii literare naționale și universale implicând informația necesară referitoare la teoria și istoria literară;
- ✓ educarea prin mijloace literare a personalității spiritual-morale adaptate la condițiile sociale în societatea actuală, care posedă concepțiile umanitare, conștiință civică, simțind apartenența la cultura națională; formarea sentimentului dreptății, onorii, patriotismului; educarea dragostei față de literatura și cultura națională, a respectului față de literatura și cultura străină, îmbogățirea lumii spirituale, a experienței de viață în procesul de familiarizare cu literatura clasică universală;
- ✓ însușirea capacităților lecturale creative și de analiză a operelor literare; relevarea conținutului concret-istoric și general uman; corelarea materialului clasic literar cu etapa contemporană; corelarea operelor literare naționale cu cele ale minorităților naționale și ale operelor universale; obținerea informației din diverse surse;
- ✓ dezvoltarea atitudinii, capacităților intelectuale și creative: necesitatea lecturii individuale a literaturii, perceperea emoțional-estetică a artei; dezvoltarea gustului artistic, capacitatea diferențierii operelor literare de înaltă calitate; aprecierea operelor literare citite și a spectacolelor, filmelor create pe baza lor;
- ✓ dezvoltarea comunicării orale și scrise, a capacității de a utiliza limba literară, a scrie compuneri de diferit tip și opere literare de diferite genuri.

Atingerea scopurilor în cauză favorizează asimilarea competențelor literare de bază:

a) *Competența literară general culturală* constă în perceperea emoțională, conștientizarea operelor literare și formarea culturii lecturale incluzând în sine: percepția literaturii ca a unei părți inalienabile a culturii naționale (și a artei în general), conștientizarea specificului său ca a artei cuvântului; cunoașterea și comprehensiunea conținutului și problematicei operelor literare românești, naționale și străine, obligatorii pentru studiu; baza cognitivă despre etapele principale ale dezvoltării procesului literar, viața și activitatea scriitorilor proeminenți.

b) *Competența axiologică* constă în formarea valorilor spiritual-morale, a opiniei și convingerilor proprii, precum și în susținerea și apărarea acestora, găsirea în literatură a răspunsurilor la întrebările sociale actuale și la problemele moral-estetice, incluzând în sine: comprehensiunea valorilor morale și a categoriilor ce se referă la concepția despre lume reflectate în literatură, aptitudinea de a determina și a motiva atitudinea personală față de aceste valori, apărarea pozițiilor morale și umanitare.

c) *Competența de lectură* constă în activizarea competenței comunicative, incluzând în sine: aptitudinea de citire creativă, însușirea operei literare la nivel individual; capacitatea de a intra în dialogul „autor – cititor”, scufundarea în lumea interioară a personajelor, comprehensiunea specificului lingvistic al operei literare.

d) *Competența comunicativă* constă în dezvoltarea competenței de lectură creativă și în conștientizarea operei literare la nivel subiectiv, formarea aptitudinii empatice cu eroii operei lecturate, incluzând în sine: cunoașterea normelor limbii literare române și naționale; stăpânirea tipurilor principale de activități comunicative; capacitatea de a scrie compuneri de diferit tip și lucrări creative de diferit gen.

e) *Competențele lingvistice* se dezvoltă în timpul însușirii competențelor literare. Impactul pozitiv al literaturii asupra capacităților lingvistice sunt latente, în timp ce studenții practică capacități literare. În timpul dezvoltării competențelor literare studenții ascultă explicațiile profesorului, conspicează, întreabă și răspund la întrebări, citează fragmente relevante la ideea exprimată [5]. Literatura ajută la însușirea competențelor

lingvistice, în timp ce studenții își exprimă ideile, învață cum sistemul lingvistic este utilizat în comunicare, utilizează expresii idiomatice, vorbesc clar, precis și concis, devenind mai competenți în limbă și, în același timp, devenind creativi, critici și analitici [6].

Dezvoltarea competențelor literare se realizează prin crearea condițiilor pentru formarea necesității de autoinstruire continuă, realizarea și dezvoltarea posibilităților creative, formarea interiorului moral al personalității. Or, competența morală este perfecția obiectivă a persoanei ca o totalitate a capacităților, cunoștințelor moral-etice și aptitudinilor de definire și apreciere a atitudinii personale, sprijinindu-se pe normele morale și concepțiile etice, în concordanță cu valorile umane și democratice. Studiul literaturii ca artă a cuvântului presupune lectura sistematică a operelor literare, o atenție continuă către percepția emoțională a textului, meditația asupra problemelor evocate de autor, accentuarea atenției asupra valorilor estetice și morale ale textelor, familiarizarea vestigiului bogat literar românesc, național și internațional, dezvoltarea perceptivă și evaluativă a evenimentelor literare și reflectarea fenomenelor de viață formând pe baza aceasta gusturile artistice, necesitățile estetice, poziția civică și moral-ideologică a studenților. Formarea bazei conceptuale despre literatura română ca despre un fenomen sociocultural, care ocupă un loc important în viața națională; dezvoltarea talentelor artistice și creative, a imaginației, simțului estetic, educarea toleranței emoțional-intelectuale la percepția operelor literare de altă cultură, dezvoltarea capacităților de utilizare liberă și corectă a limbii literare, lectura și studierea operelor proeminente ale literaturii române, naționale și internaționale, formarea cunoștințelor și capacităților asigură însușirea valorilor artistice.

În calitate de disciplină a ciclului estetic, literatura presupune însușirea de către studenți a acestei arte. Deoarece trăirile estetice nu sunt posibile fără fixarea idealului autorului și sistemului evaluativ moral, dezvoltarea competențelor literare ale studentului se unește cu procesul formativ al principiilor morale. Educația unui cititor estetic dezvoltat se derulează nu prin memorizarea subiectelor și interpretărilor acestora, ci prin înzestrarea cititorului cu mijloacele teoretice și metodice care ajută la construirea individuală, non-identică autorului, adecvată a felului în care lumea poate fi interpretată, comprehensiunea viziunii autorului, la crearea propriei evaluări a operei și a fenomenelor vieții reflectate în ea.

Referințe:

1. Cristea S. Dicționar de pedagogie. - Chișinău: Litera, 2000.
2. Pâslaru VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. - Chișinău: Museum, 2001.
3. Linton R. Fundamentul cultural al personalității. - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1968.
4. Călin M. Teoria educației. Fundamentarea epistemică și metodologică a acțiunii educative. - București: ALL, 1996.
5. Salih M.H. From language to literature in University English Departments. English Teaching Forum, 27, 2, 1986.
6. Marwan M. Obeidat. Language vs. Literature, vol. 35, nr. 1, January – March, 1997.

Prezentat la 01.04.2011